

РОЗДІЛ II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2018-1-03>

УДК 342.7:342.71:347.965.42 (477+4)

РЕЦЕПЦІЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Верлос Н.В., к.ю.н., доцент

*Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
verlos79@gmail.com*

У статті здійснено комплексний аналіз процесу рецесії інституту медіації в Україні як альтернативного способу захисту конституційних прав людини й громадянина. У процесі дослідження проаналізовано досвід процесу рецесії інституту медіації в зарубіжних країнах, вітчизняну практику функціонування медіації, нормативну основу функціонування та перспективи розвитку.

Ключові слова: медіація, посередництво, рецесія, права людини, судова медіація, нотаріальна медіація, адвокатська медіація, правовий конфлікт, альтернативний (позасудовий) спосіб вирішення спору.

RECEPTION OF MEDIATION INSTITUTE AS ALTERNATIVE METHOD OF CONSTITUTIONAL RIGHTS PROTECTION OF INDIVIDUAL AND CITIZEN IN UKRAINE

Verlos N.V.

*Zaporizhzhia national university, str. Zhukovskiy, 66, Zaporizhzhia, Ukraine
verlos79@gmail.com*

The article provides a complex analysis of reception process of mediation institute in Ukraine as an alternative method of constitutional rights protection of individual and citizen. During research process it was analyzed experience of foreign countries relatively reception process of mediation institute, domestic practice of mediation functioning, legal framework of operation and development prospects.

It was conducted analysis of the basic models and types of mediation, developed by the practice of foreign countries. The article concludes that some countries have simultaneously different models and types of mediation, so determining expediency and necessity of mediation institute reception as an alternative method of solution of legal disputes and innovative way of protection of individual constitutional rights in Ukraine, it is necessary to solve the issue whether mediation will have only form of extracurial protection of human rights, either it will be a mandatory link of justice system, or it will be used at all stages of dispute resolution. There is a topical matter of mediator status as a person who will execute mediation functions in the process of conflict solution, categories of disputes, which may be resolved with the assistance of mediator, voluntariness or obligingness of mediation performance etc.

It is determined that now active process of reception of mediation institute in Ukraine continues and as this process includes not only borrowing, but also acceptance (implementation) of this institute, it is necessary to lay the legal groundwork for its operation with the purpose of its more effective integration to legal system of Ukraine.

Attention is focused on the fact that current legal and regulatory framework of mediation institute functioning in Ukraine denotes substatory character of legal regulation of this institute and burning need of adoption of special law on mediation.

It is argued that realizing reception of the new institute for our country, it is worth: first, to resolve issue of mediation model, at the second, it is necessary to take into account condition of sector specific legislation, third, to form gradually a public consciousness on perception of the new institute of protection of constitutional rights of the individual, the fourth, to contribute the formation of credibility of civil society for the new democratic institution, taking into account peculiarities of Ukrainian mindset, in the

fifth place, to consider workforce capacity of certified mediators and to form a system of establishments, which will influence the reception process of mediation institute in Ukraine.

It is stressed that it costs to implement mediation as an alternative (extracurial) instrument for disputes resolution and protection of rights and freedoms of individual and citizen in Ukraine. For this reason, first of all, it is necessary to adopt the law on mediation and to spread gradually information about existence and opportunities of mediation use as alternative method of disputes resolution among population.

Summing up, the article marks that as mediation reception is a difficult, multiaspect process, which involves not only borrowing, but also contribution by legal system to this institute, it is important to put a great deal of effort for its achievement. In view of this, reception of mediation institute as alternative way of constitutional rights protection of individual and citizen of Ukraine is a perspective direction of reforming focused on decentralization of judicial power, high quality renewal of system of justice and considerable relief for courts. However, performing reception of mediation institute, it ought to take into account factors, which will favour effective integration, and possible threats, which may appear during this process.

Key words: mediation, mediating, reception, human right, judicial mediation, notarial mediation, attorney mediation, legal conflict, alternative (extracurial) way of dispute resolution.

Сучасний етап державотворення в Україні характеризується якісними змінами інституційного дизайну конституційного механізму публічної влади, у якому провідне місце відводиться інститутам захисту прав людини й громадянина. На сьогодні процес конституційно-правової модернізації в контексті тенденцій глобального конституціоналізму супроводжується рецепцією ідей, доктрин, концепцій, інститутів, орієнтованих на побудову демократичної організації суспільства, забезпечення верховенства права, визнання прав і свобод найвищою соціальною цінністю, гарантування прав і свобод людини та якісне оновлення способів і засобів захисту прав людини тощо.

Конституційно-правова модернізація фактично є сукупністю якісних змін правової системи, а тому цей процес є неможливим без урахування міжнародного досвіду й рецепції позитивних здобутків країн із більш розвиненим рівнем демократії. Особливо актуальним є питання рецепції в контексті зовнішньополітичного курсу України на євроінтеграцію, що у свою чергу вимагає від України також гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу. Так, у 2014 р. Україна ратифікувала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом [1], остаточно ставши на шлях євроінтеграції. Як зазначається в заяві парламенту, «Верховна Рада України розглядає ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом не лише як стимулюючий фактор для здійснення подальших реформ в Україні, а й як черговий крок на шляху до досягнення кінцевої мети європейської інтеграції – набуття повноправного членства в Європейському Союзі» [2].

Одним із напрямів конституційно-правової реформи є посилення системи гарантування й ефективності механізму захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. Цей процес відбувається також у напрямі якісного оновлення існуючих і рецепції нових способів захисту конституційних прав людини й громадянина. Саме тому в сучасних умовах державотворення досить актуальним постає питання про можливість і необхідність рецепції інституту медіації як альтернативного способу захисту конституційних прав людини.

Основною метою статті є дослідження процесу рецепції інституту медіації в Україні як альтернативного способу захисту конституційних прав людини на підставі досвіду зарубіжних країн та комплексного аналізу вітчизняної нормативної основи його функціонування.

Дослідженню проблем медіації як альтернативного способу вирішення правових конфліктів та інноваційного методу захисту прав людини присвячені праці таких практиків, громадських діячів і вчених, як Т.В. Барабаш, В.М. Баранова, О.М. Боброва, Є.О. Борисова, С.В. Васильчак, Р.Я. Демків, Г.І. Єрмоєнко, В.В. Землянська, Н.М. Крестовська, О.А. Манухіна, Т.О. Подковенко, М.Я. Поліщук, Ю.Д. Притика, Л.Д. Романадзе, В.Б. Ткаченко, Н.В. Федоренко, В.І. Цимбалюк, І.Г. Ясиновський та інші.

Медіація (mediation – посередництво) є одним із способів захисту прав людини, що застосовується для взаємовигідного (консенсусного) вирішення конфлікту за сприяння третьої нейтральної (незацікавленої) сторони (медіатора).

В історичному аспекті зародження інституту медіації можна знайти ще у Фінікійській цивілізації та в Стародавньому Вавилоні. Широке поширення цей інститут отримав у Китаї та в Японії. У цих країнах і донині примирення сторін за допомогою діалогу є більш ефективним, ніж у державних органах. Подальший розвиток інституту посередництва відбувається в Греції, де медіатори були відомі як «proxenetas», а потім і в Стародавньому Римі – з Дигестів Юстиніана з'являється законодавче врегулювання статусу медіаторів. У римському праві вони іменувались по-різному: «internuncius», «medium», «intercessor», «philantropus», «interpolator», «conciliator», «interlocutor», «interpres», «mediator» [3, с. 87].

У процесі розвитку суспільних відносин та пошуку альтернативних форм вирішення спорів відбувається реставрація (відродження) інституту медіації спочатку в країнах англосаксонської системи права в другій половині ХХ ст. (США, Великобританія, Австрія). Зокрема, у 1947 р. в США створюється Федеральна служба посередництва та примирення (Federal Mediation Conciliation Service) як незалежне агентство уряду США. На цей орган покладено завдання запобігати або мінімізувати вплив трудових господарських спорів на вільну торгівлю шляхом здійснення посередництва, примирення й добровільного арбітражу [4]. Цей орган функціонує донині та переважно сприяє вирішенню трудових спорів.

У сучасному розумінні медіація з'являється в США на початку 1970-х рр. Спочатку це були пілотні проекти з використання процедури медіації, проте успішна практика застосування стала поштовхом для нормативного оформлення цього інституту в 2001 р. в Єдиний закон про медіацію (Uniform Mediation Act) [5].

Рецепція інституту медіації в Європі відбувається наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Зокрема, Рада Європи приймає низку рекомендацій: Рекомендацію Rec(98)1 про медіацію в сімейних справах [6], Рекомендацію Rec(99)19 про медіацію в кримінальних справах [7], Рекомендацію Rec(2001)9 про альтернативні методи розв'язання спорів між адміністративними органами і приватними сторонами [8], Рекомендацію Rec(2002)10 про медіацію в цивільних справах [9]. У 2004 р. було прийнято Європейський кодекс поведінки медіаторів [10].

До того ж із метою більш ефективної імплементації інституту медіації в межах законодавства Європейського Союзу було прийнято Директиву 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради з певних аспектів медіації в цивільних і комерційних справах [11].

На сьогодні можна констатувати, що в більшості країн Європейського Союзу (у Румунії, Литві, Німеччині, Австрії, Бельгії, Норвегії, Польщі, Фінляндії, Португалії тощо) відбулась рецепція інституту медіації, який активно використовується як спосіб альтернативного (позасудового) захисту конституційних прав людини та вирішення спорів у різних сферах життєдіяльності (трудових, сімейних, господарських, кримінальних, адміністративних тощо), отримав нормативне закріплення в національному законодавстві зазначених країн у спеціальному законі та в інших нормативно-правових актах з урахуванням рекомендацій і принципів Ради Європи.

У країнах постсоціалістичного простору також поступово відбувається процес рецепції інституту медіації, який уже отримав належне нормативне оформлення шляхом прийняття спеціального закону (у Республіці Казахстан у 2011 р., у Російській Федерації в 2010 р., у Грузії в 2010 р., у Білорусі в 2014 р. тощо).

Варто акцентувати увагу на тому, що в процесі рецепції інституту медіації в зарубіжних країнах сформувалися різноманітні її моделі й види. І це цілком логічно, адже запозичена з країни-донора ідея (концепція, доктрина, інститут тощо) у процесі сприйняття країною-реципієнтом може набувати специфічних форм, ознак і якісно оновленої інтерпретації.

Цьому сприяє низка соціальних, економічних, політичних, організаційних, культурних та інших факторів.

Необхідно більш детально зупинитись на основних моделях і видах медіації, вироблених практикою зарубіжних країн. Так, І.Г. Ясиновський, здійснюючи аналіз моделей медіації в зарубіжних країнах, пропонує виділяти судову медіацію (Канада, Німеччина), адвокатську медіацію (Італія), нотаріальну медіацію (Грузія) та професійну медіацію (США) [12, с. 95]. Натомість Н.В. Федоренко серед видів медіації в міжнародній практиці виділяє такі: 1) примирні процедури, поєднані з державною процедурою (Великобританія, США, Японія, Хорватія, Греція, Білорусь); 2) суспільну медіацію (Росія); 3) медіацію, побудовану на основі Гарвардського методу та принципу (Угорщина, Португалія, Росія); 4) змагальну медіацію (США); 5) консиліацію (Росія, Швейцарія, Франція); 6) приватну медіацію (США, Великобританія, Росія, Німеччина); 7) інтегровану медіацію (Німеччина) [13, с. 50–51].

Отже, з викладеного постає, що в деяких країнах існують одночасно різні моделі та види медіації. Тому, визнаючи доцільність і необхідність рецепції інституту медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів та інноваційного способу захисту конституційних прав людини в Україні, необхідно визначитись із питанням про те, чи буде медіація мати форму виключно позасудового захисту прав людини, чи вона буде обов'язковою ланкою системи правосуддя, чи застосовуватиметься на всіх стадіях вирішення спору. Також досить актуальними є питання про статус медіатора як особи, яка безпосередньо виконуватиме посередницькі функції в процесі вирішення конфлікту, про категорії спорів, що можуть вирішуватись із залученням медіатора, про добровільність чи обов'язковість здійснення процедури медіації тощо.

В Україні вже багато років фактично функціонує інститут медіації, проте, як цілком слушно зазначають представники Української академії медіаторів, «донині українські медіатори працюють без правового забезпечення своєї діяльності, віртуозно використовуючи обмежені можливості застосування медіації в межах чинного законодавства» [14]. Останнім часом з'являються громадські організації, які активно вивчають зарубіжний досвід медіації та беруть на себе функції з навчання медіаторів (громадська організація «Національна асоціація медіаторів України» [15], громадська спілка «Українська академія медіації» [16] тощо), поступово починає діяти розгалужена мережа центрів навчання медіаторів (Одеська обласна група медіації (м. Одеса), Подільський центр медіації (м. Вінниця), Український центр медіації при КМБШ (м. Київ), Школа медіації Академії адвокатури України (м. Київ) тощо).

З викладеного можна зробити висновок, що на сьогодні триває активний процес рецепції інституту медіації в Україні. Однак оскільки цей процес передбачає не лише запозичення, а й сприйняття (імплементацію) цього інституту, то необхідно створити необхідні правові умови його функціонування з метою більш ефективної інтеграції його до правової системи України.

Нормативним підґрунтям, що дає реальну можливість функціонування інституту медіації, є норма ч. 6 ст. 55 Конституції України, відповідно до якої «кожен має право будь-якими не забороненими способами захищати свої права й свободи від порушень і протиправних посягань» [17]. Аналізуючи нормативний зміст зазначеного конституційного припису, можна говорити про можливість людини захищати свої конституційні права також через інститут медіації, звісно, якщо в процесі здійснення медіації не порушується законодавство України.

У національному законодавстві термін «медіація» починає використовуватись, власне, з моменту прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (2011 р.). Так, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 7 зазначеного закону до послуг безоплатної первинної правової допомоги належить, зокрема, «надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації» [18]. У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 20 травня 2015 р., також наголошується на необхідності «розширення способів

альтернативного (позасудового) врегулювання спорів, зокрема, шляхом практичного впровадження інституту медіації та посередництва» [19].

На сьогодні нормативне визначення терміна «медіація» закріплене лише в Державному стандарті соціальної послуги посередництва (медіації) від 17 серпня 2016 р., зокрема: «посередництво (медіація) визначається як метод розв'язання конфліктів/спорів, за допомогою якого дві або більше сторін конфлікту/спору намагаються в межах структурованого процесу за участю посередника/медіатора досягти згоди для його розв'язання» [20]. До того ж із 8 вересня 2016 р. посередництво (медіацію) включено до переліку платних соціальних послуг [21]. При цьому посередництво (медіація) охоплює допомогу у врегулюванні конфліктів, ведення переговорів, опрацювання шляхів та умов розв'язання конфлікту [22].

Тобто викладене свідчить про спробу унормування на підзаконному рівні досліджуваного інституту, при цьому медіацію пропонується визначати виключно як соціальну послугу, а тому її отримувачем може бути лише особа, сім'я, у тому числі прийомна, дитячий будинок сімейного типу, сім'я опікунів, піклувальників, окрема соціальна група, у тому числі з урахуванням етнічної ознаки, стану здоров'я, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують надання соціальної послуги або отримують таку послугу [20]. Така інтерпретація медіації значно звужує її зміст і суттєво обмежує коло осіб, які можуть застосовувати цей спосіб для вирішення спору.

До того ж наприкінці 2017 р. професію медіатора («фахівець з урегулювання конфліктів та медіації в соціально-політичній сфері») включено до Класифікатора професій ДК 003:2010 [23]. Хоча без нормативного визначення освітньо-кваліфікаційних вимог, що пред'являються до професії медіатора, включати її до класифікатора професій є передчасним.

Проаналізована чинна нормативно-правова база функціонування інституту медіації в Україні свідчить про підзаконний характер правового регулювання цього інституту та про нагальну потребу в прийнятті спеціального закону про медіацію.

Парламентом України неодноразово робилися спроби прийняти Закон України «Про медіацію» (проекти № 8137 від 21 лютого 2011 р. [24], № 2425а від 26 червня 2013 р. [25], № 2480 від 27 березня 2015 р. [26], № 3665-1 від 29 грудня 2015 р. [27]), проте жодна із цих спроб не зазнала успіху. Проект Закону України «Про медіацію» від 17 грудня 2015 р. № 3665 [28] навіть було прийнято в першому читанні 3 листопада 2016 р., проте на цьому процес зупинився (принаймні поки що). Тобто на законодавчому рівні фактично гальмується процес реєстрації медіації в українську правову дійсність.

Можливо, варто справді більш виважено підходити до прийняття закону про медіацію, адже під час здійснення реєстрації нового для нашої країни інституту необхідно, по-перше, визначитись із питанням про модель медіації; по-друге, враховувати стан галузевого законодавства; по-третє, поступово формувати громадську свідомість до сприйняття нового інституту захисту конституційних прав людини; по-четверте, з огляду на особливості українського менталітету сприяти формуванню кредиту довіри громадянського суспільства до нової демократичної інституції; по-п'яте, враховувати кадровий потенціал професійних медіаторів та формувати систему закладів, що їх готуватимуть, а також враховувати інші фактори, що впливатимуть на процес реєстрації інституту медіації в Україні.

Також варто зважати на зміни до ч. 4 ст. 124 Конституції України (у редакції від 2 червня 2016 р.), якими закріплюється припис про те, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» [17]. Це дає підстави для роздумів над теоретичною можливістю запровадження обов'язкового здійснення судової медіації. При цьому варто зазначити, що в проекті Закону України «Про медіацію» № 3365, який прийнято в першому читанні, зазначається: «Медіація – альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в межах

структурованого процесу за участю медіатора досягти згоди для вирішення їх спору» [28]. Тобто наголошується на запровадженні моделі професійної медіації та позасудовому методі вирішення спорів.

Звісно, що запровадження моделі судової медіації суттєво знизить кредит довіри з боку громадянського суспільства до цього інституту, адже держава, позиціонуючи медіацію як альтернативний, незалежний, позасудовий спосіб захисту прав людини, намагатиметься за допомогою законодавчих регулятивних механізмів втручатись у її діяльність.

У зв'язку із цим може стати корисним досвід рецепції інституту медіації в Грузії. У процесі проведення Національною асоціацією адвокатів України круглого столу «Перспективи застосування процедури медіації в судовому процесі і виконавче провадження» член виконавчої ради Асоціації адвокатів Грузії Іраклі Кандашвілі зазначив, що судова медіація в Грузії існує з 2013 р. та регулюється процесуальним законодавством. Медіація застосовується тільки в судовому провадженні, позасудова медіація проводиться, проте профільний закон про медіацію набув чинності лише 1 січня 2018 р. Процедура медіації гарантує конфіденційність інформації, якою сторони обмінюються та потім не зможуть використовувати в разі продовження спору в суді. При цьому обов'язковою умовою вибору медіатора є його попередня чи подальша неучасть у вирішенні спору як адвоката, свідка або судді. Медіатором може бути будь-який бажаючий, який пройшов навчання в Британській організації «Center for effective dispute resolution» (Центр ефективного вирішення спорів). При цьому діючих медіаторів на території Грузії всього 15, з них 9 адвокатів, 2 суддів та люди інших професій, навчання яких було проведене й оплачене Міністерством юстиції Грузії [29].

Досвід Грузії варто взяти до уваги в процесі обрання й запровадження моделі медіації в Україні, адже, як відомо, більш ефективною буде рецепція, виражена у формі добровільного запозичення, а не у формі примусової правової експансії.

Необхідно звернути увагу на ще один аспект, що неоднозначно характеризує можливість законодавчого закріплення інституту судової медіації в Україні. Правова позиція, викладена в Рішенні Конституційного Суду України № 15-рп/2002 (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р., передбачає, «що обрання певного засобу правового захисту, у тому числі й досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, виходячи з власних інтересів, його використовує. Встановлення законом обов'язкового досудового врегулювання спору обмежує можливість реалізації права на судовий захист» [30]. При цьому маємо ситуацію, коли правова позиція Конституційного Суду України фактично суперечить ч. 4 ст. 124 Конституції України (у редакції від 2 червня 2016 р.). Звісно, норми Конституції України мають вищу юридичну силу, ніж правова позиція органу конституційної юрисдикції, проте в ст. 151² Конституції України наголошується на тому, що рішення й висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими. До того ж у 2017 р. були внесені зміни також до ч. 4 ст. 382 Кримінального кодексу України в частині запровадження кримінальної відповідальності за невиконання рішень Конституційного Суду України [31]. Зазначена ситуація може характеризуватись як дефект механізму конституційно-правового регулювання, який потребує правового вирішення, адже не зрозуміло, яким чином можна виконати рішення Конституційного Суду України, що вже суперечить чинній Конституції України.

Узагальнюючи викладене, зазначаємо, що в Україні варто запроваджувати медіацію як альтернативний (позасудовий) засіб вирішення спорів та захисту конституційних прав і свобод людини й громадянина. Для цього необхідно насамперед прийняти закон про медіацію та поступово поширювати серед населення інформацію про існування й можливості застосування медіації як альтернативного способу вирішення спорів.

Н.М. Крестовська зазначає: «Медіація є найпростішою, найпоширенішою у світі, найдоступнішою для людей, найдешевшою з огляду на обмежені ресурси сучасного

українського суспільства альтернативою офіційного судочинства. Медіація покладає позитивну відповідальність на сторони вирішеного нею конфлікту. Вона розвантажує судову систему, зменшує тягар суспільних витрат на її утримання (у всіх сенсах цього слова). Важливим є також те, що медіація є потужним засобом правового виховання, що в підсумку має результувати в підвищенні правової культури наших громадян» [32].

Таким чином, оскільки рецепція медіації – це складний, багатоаспектний процес, що полягає не лише в запозиченні, а й у сприйнятті правовою системою цього інституту, необхідно зробити ще багато кроків для її завершення. Тому рецепція інституту медіації як альтернативного способу захисту конституційних прав людини й громадянина в Україні є перспективним напрямом реформування з орієнтацією на децентралізацію судової влади, якісне оновлення системи правосуддя та суттєве розвантаження судів. Проте під час здійснення рецепції інституту медіації варто враховувати фактори, що сприятимуть ефективній інтеграції, та зважати на можливі загрози, які можуть виникнути в цьому процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вересня 2014 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
2. Про Заяву Верховної Ради України «Про європейський вибір України»: Постанова Верховної Ради України від 16 вересня 2014 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/1679-18>.
3. Ткаченко В.Б., Манухина О.А. Медіація как современный способ решения конфликта. *Недвижимость: экономика, управление*. 2015. № 1. С. 86–89.
4. Federal Mediation and Conciliation Service: official site. URL: <https://www.fmcs.gov/aboutus/our-history/>.
5. Uniform Mediation Act (2001). *Journal of Dispute Resolution*. 2003. № 1. P. 14–20.
6. Рекомендация № R(98)1 Комитета Министров государствам-членам касательно медиации в семейных вопросах от 2 января 1998 г. URL: http://www.commonground.org.ua/lib_law.shtml.
7. Рекомендация № R(99)19 Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах, від 15 вересня 1999 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_828.
8. Рекомендация Rec(2001)9 Комитета Министров государствам-членам об альтернативах судебному разбирательству между административными органами и частными сторонами от 5 сентября 2001 г. URL: http://www.csr.ru/document/original_648.stm.
9. Рекомендация Rec(2002)10 Комитета Министров государствам-членам по медиации в гражданских делах от 18 сентября 2002 г. URL: http://www.commonground.org.ua/lib_law.shtml.
10. European Code of Conduct for Mediators (2004). URL: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf.
11. Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. *Official Journal of the European Union*. 2008. № L 136. P. 3–8.
12. Ясиновський І.Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник*. 2014. № 4(33). С. 94–98.

13. Федоренко Н.В. Медиация в России: понятие, характерные особенности. *Наука и образование: хозяйство и экономика; предпринимательство; право и управление*. 2016. № 3(70). С. 49–54.
14. Крестовська Н.М., Романадзе Л.Д., Барабаш Т.В. Медіація в Україні: нюанси законодавчого врегулювання: публікація представників Української академії медіації. URL: <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/03/stattya-Mediatsiya-v-Ukrayini-nyuansi-zakonodavchogo-vregulyuvannya.pdf>.
15. Національна асоціація медіаторів України. URL: <http://namu.com.ua/ua/info/mediation/where-to-study/>.
16. Українська академія медіації. URL: <http://mediation.ua>.
17. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. (зі змінами) / Верховна Рада України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
18. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17?nreg=3460-17&find=1&text=%E0%E5%E4%B3%E0&x=7&y=6#w11>.
19. Про затвердження Стратегії реформування судустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки: Указ Президента України від 20 травня 2015 р. / Президент України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015?nreg=276%2F2015&find=1&text=%E0%EB%FC%F2%E5%F0%ED%E0%F2%E8%E2%ED%E5&x=7&y=5>.
20. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації): Наказ Міністерства соціальної політики від 17 серпня 2016 р. № 892. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16>.
21. Про внесення змін до переліку платних соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2016 р. № 596 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/596-2016-п/paran5#n5>.
22. Про затвердження Переліку соціальних послуг, що надаються особам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати: Наказ Міністерства соціальної політики України від 3 вересня 2012 р. № 537 / Міністерство соціальної політики України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>.
23. Зміна № 6 до Класифікатора професій ДК 003:2010, затверджена Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 26 жовтня 2017 р. № 1542. URL: <http://www.msp.gov.ua/files/zmina6.pdf>.
24. Про медіацію: проект Закону України від 21 лютого 2011 р. № 8137. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=8137&skl=7.
25. Про медіацію: проект Закону України від 26 червня 2013 р. № 2425а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637.
26. Про медіацію: проект Закону України від 27 березня 2015 р. № 2480. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
27. Про медіацію: проект Закону України від 29 грудня 2015 р. № 3665-1. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620.
28. Про медіацію: проект Закону України від 17 грудня 2015 р. № 3665. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
29. Перспективи застосування процедури медіації в судовому процесі і виконавче провадження: матеріали круглого столу. *Закон і Бізнес*. 2017. 11 квітня. URL:

http://zib.com.ua/ua/128354-advokati_nazvali_5_pereshkod_dlya_vprovadzhennya_mediacii_v_.html.

30. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р. № 15-рп/2002. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.
31. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran2736#n2736>.
32. Крестовська Н.М. Медитація про медіацію. *Газета «День»*. 2016. 26 травня. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/medytaciya-pro-mediaciyu>.

REFERENCES

1. “On ratification of Association Agreement between the European Atomic Energy Community and their member states, of the one part, and Ukraine, of the other part”: the Law of Ukraine dated September 16, 2014, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
2. “On Announce of Verkhovna Rada of Ukraine “On European Choice of Ukraine”: the Resolution of Verkhovna Rada of Ukraine dated 16.09.2014, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/ru/1679-18>.
3. Tkachenko, V.B. and Manukhyna, O.A. (2015), “Mediation as the modern method of conflict resolution”, *Nedvizhimost: ekonomika, upravlenie*, no. 1, pp. 86–89.
4. Federal Mediation and Conciliation Service: official site, available at: <https://www.fmcs.gov/aboutus/our-history/>.
5. Uniform Mediation Act (2001). *Journal of Dispute Resolution*, 2003, no.1, pp. 14–20.
6. “Recommendation Rec (98) 1 of the Committee of Ministers to member states on family mediation dated 02.01.1998”, available at: http://www.commonground.org.ua/lib_law.shtml.
7. “Recommendation N R (99) 19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states concerning mediation in penal matters dated 15.09.1999”, available at: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_828.
8. “Recommendation Rec (2001) 9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties dated September 5, 2001”, available at: http://www.csr.ru/document/original_648.stm.
9. “Recommendation Rec (2002) 10 of the Committee of Ministers to member states on mediation in civil matters dated 18.09.2002”, available at: http://www.commonground.org.ua/lib_law.shtml.
10. European Code of Conduct for Mediators (2004), available at: http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_en.pdf.
11. “Directive 2008/52/EC of the European Parliament and of the Council of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters”, *Official Journal of the European Union*, no. L 136. 24.5.2008, pp. 3–8.
12. Yasynovskiy, I.H. (2014), “Characteristic of mediation models in developed countries ”, *Yurydychni visnyk*, no. 4(33), pp. 94–98.
13. Fedorenko, N.V. (2016), “Mediation in Russian: concept, characteristics”, *Nauka i obrazovanie: hozyaystvo i ekonomika; predprinimatelstvo; pravo i upravlenie*, no. 3(70), pp. 49–54.

14. Krestovska, N.M., Romanadze, L.D. and Barabash, T.V. (2017), “Mediation in Ukraine: nuances of legislative regulation: publication of representatives of Ukrainian Academy of Mediation”, available at: <http://mediation.ua/wp-content/uploads/2017/03/stattya-Mediatsiya-v-Ukrayini-nyuansi-zakonodavchogo-vregulyuvannya.pdf>.
15. “National Association of Mediators of Ukraine”, available at: <http://namu.com.ua/ua/info/mediation/where-to-study/>.
16. “Ukrainian Academy of Mediation”, available at: <http://mediation.ua>.
17. “The Constitution of Ukraine dated June 28, 1996 (with amendments)”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
18. “On Legal Aid”: the Law of Ukraine dated 02.06.2011, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17?nreg=3460-17&find=1&text=%EC%E5%E4%B3%E0&x=7&y=6#w11>.
19. “Strategy for Judicial Reform”, adopted by the Decree of President of Ukraine dated May 20, 2015, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/276/2015?nreg=276%2F2015&find=1&text=%E0%EB%FC%F2%E5%F0%ED%E0%F2%E8%E2%ED%E5&x=7&y=5>.
20. “On Approval of State Standard of Social Service of Mediating (Mediation)”: Adopted by the Order of Ministry of Social Policy dated 17.08.2016 No 892, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16>.
21. “On Amendments to the List of Commercial Social Services”: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 08.09.2016 No 596, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/596-2016-п/paran5#n5>.
22. “On Approval of the List of Social Services”: the Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine dated 03.09.2012 No 537, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1614-12>.
23. “Amendment No 6 to Dictionary of Occupational Titles DK 003:2010”: Approved by the Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated 26.10.2017 No 1542, available at: <http://www.msp.gov.ua/files/zmina6.pdf>.
24. “On Mediation” : Draft Law dated 21.02.2011 No 8137, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=8137&skl=7.
25. “On Mediation” : Draft Law dated 26.06.2013 No 2425a, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=47637.
26. “On Mediation” : Draft Law dated 27.03.2015 No 2480, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54558.
27. “On Mediation”: Draft Law dated 29.12.2015 No 3665-1, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57620.
28. “On Mediation”: Draft Law dated 17.12.2015 No 3665, available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57463.
29. (2017), *Perspektyvy zastosuvannia protsedury mediatsii v sudovomu protsesi i vykonavche provadzhennia: materialy kruhloho stolu* [Prospects of mediation application in judicial process and enforcement proceeding: materials of round table], *Zakon i Biznes*, April 11, 2017, available at: http://zib.com.ua/ua/128354-advokati_nazvali_5_pereshkod_dlya_vprovadzhennya_mediatsii_v_.html.
30. “Decision of the Constitutional Court of Ukraine in the case on constitutional appeal of LLC “Trading House “Campus Cotton Club” regarding the official interpretation of the provision

of part two of Article 124 of the Constitution of Ukraine (case on dispute pretrial settlement of dispute)”: Decision dated 09.07.2002 No 15-рп/2002, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.

31. “The Criminal Code of Ukraine dated 05.04.2001”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/paran2736#n2736>.
32. Krestovska, N.M. (2016), “Meditation about mediation”, *Hazeta Den*, available at: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/medytaciya-pro-mediacyu>.